

FRAMTIDSFORUM ÖREBRO 2026

Demokratis nya infrastruktur

Tillit, ansvar och samtal i det digitala landskapet

Brit Stakston

4 september 2026

Även informationsmiljö är en demokratifråga

- Samtal, information och gemenskap formas i digitala flöden
- AI och plattformar påverkar synlighet, tillit och deltagande
- Informationsmiljön är idag en del av samhällets robusthet
- Demokratisk robusthet byggs i vardagen, före kris och konflikt

Vad behöver hålla när vi inte håller med varandra?

- Det handlar inte om “rätt åsikter”
- Vi behöver roller som håller, samtal som flödar och institutioner som människor fortfarande kan förstå
- Kritik ska tålas
- Rollerna ska hålla
- Beslut ska kunna prövas
- Samma spelregler ska gälla även under tryck
- Demokratisk motståndskraft prövas när det blir svårt att hålla fast vid det här.

Demokratins vardagskapacitet

Jag var där...

från början när internet kändes
som ett demokratiskt löfte

- Fler röster
- Färre grindvakter
- Nya möjligheter för organisering

Från öppen webb till mer av styrda flöden

AI

Förändrar allt igen: sök, språk, tempot och tillit.

Webben

Öppet och decentraliserat

Information delas, länkas och är sökbar

Internet

Själva infrastrukturen

- Den demokratiska offentligheten har fått nya ägare, nya grindvakter och nya distributionssystem
- Det har förändrat hur människor blir informerade, vilka röster som blir synliga, hur tillit byggs och hur makt kan utövas

Från informationsbrist till orienteringskris

Studiecirkel på Arosgården i Västerås år 1919

Foto: Emil Wjigård/Örebro Stadsarkiv, CC BY

Förr:

- Att få tillgång till information

Idag:

- Överflöd av information
- Många konkurrerande avsändare
- Otydligare gräns mellan journalistik, opinion och underhållning
- Svårare att förstå vad som är viktigt

Demokratins vardagsrum

Orienteringskrisen ökas av AI

- AI och algoritmer styr synlighet och spridning
- Från sök till konversation:
 - Källan blir allt mer osynlig
 - Färre går till originalkällan
- AI-svaren kan få större makt över vad som uppfattas som sant, relevant och vad som är tillräckligt att veta. Trots att de ofta ger felaktiga svar.

Maktsfärerna är sammanflätade

Det offentliga samtalet påverkas av:

- plattformarnas affärsmodeller
- politiska strategier
- mediernas urval
- våra egna medievanor och kunskap om det vi möter online

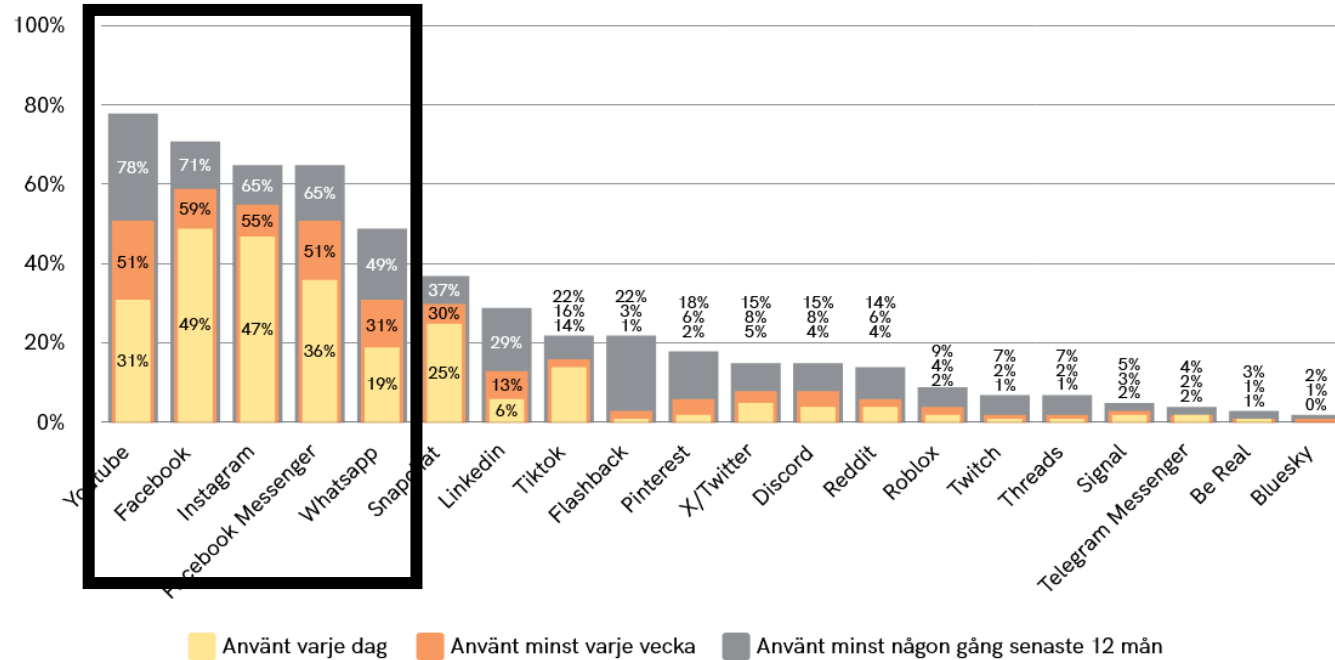

Plattformsmakt

De tre största sociala medierna är Youtube, Facebook och Instagram

Fråga: Vilka sociala nätverksplatser/sociala medier och digitala kommunikationstjänster har du använt de senaste 12 månaderna?

ÖVERSIKT SOCIALA MEDIER OCH KOMMUNIKATIONSAPPAR ÅR 2025

Genom Meta äger Zuckerberg
4 av de 5 största
plattformarna som vi
använder mest i Sverige

Demokratin under press

Tempot!

USA har fallit från plats 24 till 51 av de totalt 179 länder som är med i mätningen.

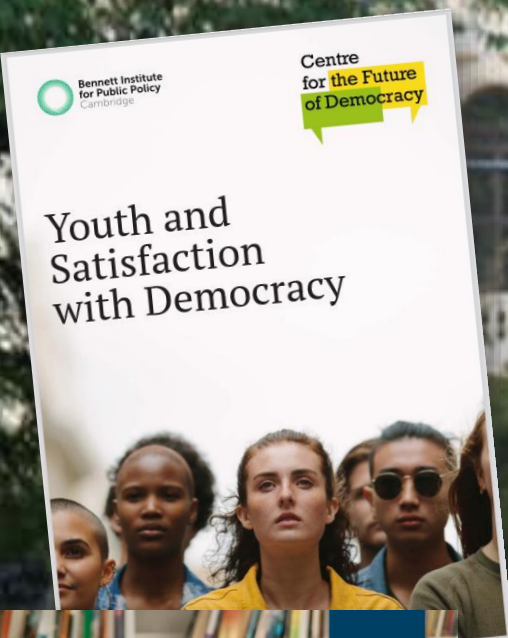
- Demokratin backat till en nivå motsvarande år 1965
- Från en liberal demokrati till en valdemokrati

Motsvarande nedgång tog:

- Fyra år i Orbáns Ungern
- Tio år i Erdogans Turkiet och Modis Indien

Tappar unga tron på att demokratin fungerar?

- Globalt sett minskar även de ungas tillfredsställelse med demokrati
- Generationer ser olika på den "demokratiska funktionen"
- Ett växande glapp mellan engagemang och tilltro tillit till systemet

SÅ TYCKER UNGA 2025
**DEMOKRATI OCH
VIKTIGA SAMHÄLLSFRÅGOR**

ATTITYD- OCH VÄRDERINGSSTUDIE

Källor:

Youth and Satisfaction with Democracy, Bennett Institute for Public Policy
MUCF Demokrat och viktiga samhällsfrågor

Samma budskap, olika offentligheter

Traditionell journalistik

- Granskning, följdfrågor, redaktionella processer, pressetik och ram

Nya medieaktörer

- Långa vänliga samtal, medieförakt, personlighet, närhet

Egna kanaler

- Egen scen, egen publik, egen klippning

Flödet efteråt

- Reaktioner, spridning, mobilisering

Nytt avsnitt

Vem kan styra Mauri?

Har du blivit klokare?

Valrörelsen i ett nytt medielandskap

Valkompassen 2026

Vilket parti tycker mest som du?
Svara på 30 frågor och få svaret.

Starta

Val2026

VALKOMPASS

Väljarbarometer
te Väljarbarometern

POLITIK-
RUMMET

TAXI
FOUAD

Fördoms
Showen

Utfrågningen

Val2026

VAL
2026

UTFRÅGNINGEN

VÄLJARBAROMETER

te Väljarbarometern

Hon är politiker i Östergötland
med flest följare på TikTok:
"Mycket dialog"

TOBIAS ANDERSSON
20 SOCIALDEMOKRATER

Edvin Törnblom intervjuar
partiledare i DN Kulturs nya
valsatsning

"DIA
LOGI
SKIT,"
GUNNAR STRÖMMER
"ÖDESVALET 2026"

SISTA
KÄLTIDEN

GOD TON™

SAVAD
HÄNDER?

magdalenanderssons

277 tn följare 155 följer

Magdalena Andersson

@magdalenandersson

@socialdemokraternas partiförande.
Leader of the Swedish Social Democratic Party.
Former Swedish Prime Minister.

www.socialdemokraterna.se/magdalena-dig/fyll-pa-kampfonden-och-4-till

kristerssonulf

246 tn följare 410 följer

Ulf Kristersson

Sveriges statsminister och partiledare för Moderaterna.

moderaterna.se/mycket/overenskommet/seforssverige

TikTok

Sveriges Radios
partiledarutfrågningar
2026

Publiken är inte folket

- Räckvidd visar att något syns. Men den visar inte representativitet.
- Starkt engagemang ökar sannolikheten att någon reagerar och publicerar
- De mest aktiva kan lätt tas för att vara fler än de är

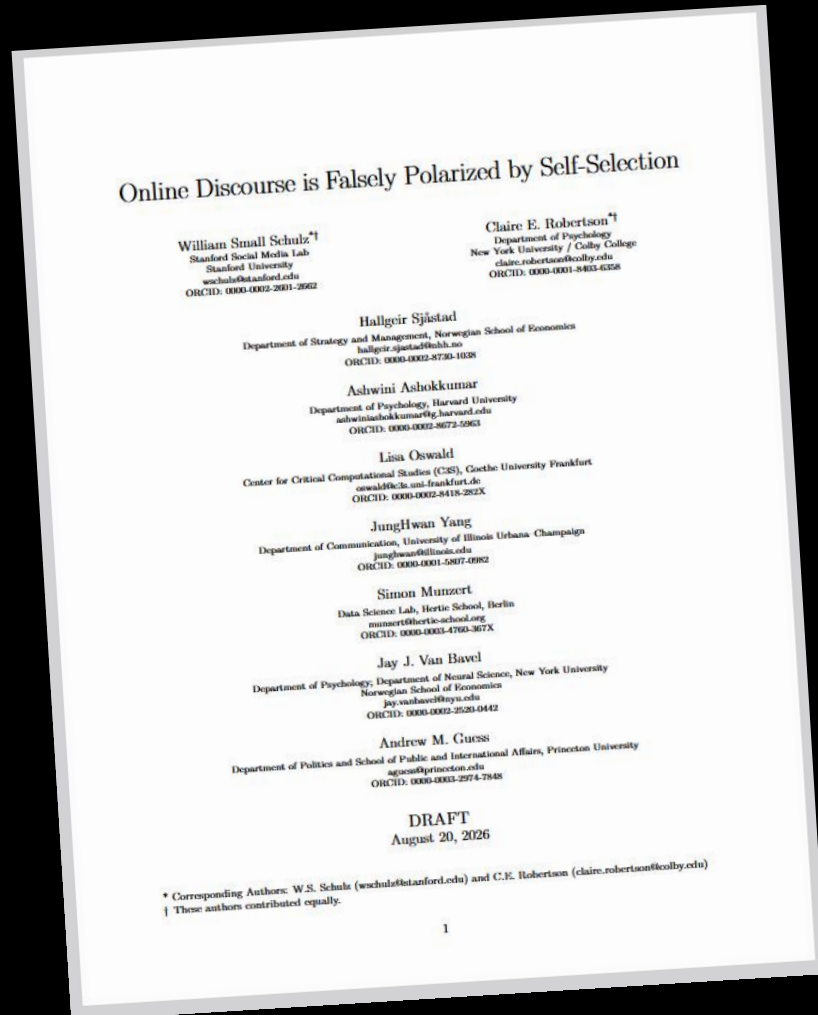

90 %

Majoriteten är tysta betraktare som läser, ser, följer och konsumerar innehåll.

Demokratin behöver förstå både de högljudda och de tysta.

Falsk polarisering

Personer med starka ideologiska uppfattningar publicerar sig och sina åsikter oftare än personer som befinner sig närmare den politiska mitten.

- Mer extrema åsikter blir överrepresenterade.
- De åsikter de väljer att publicera är mer fientliga än dem de behåller för sig själva.
- Bygger på 1,7 miljoner inlägg, experiment och en enkät med 49 222 personer i 40 länder.

Vem kan man lita på?

- Pratar du med en människa, bot, trollarmé eller en AI-svärm online?
 - Ett dataprogram, en bot, kan automatiskt duplicera och förstärka budskap i sociala medier
 - Ett anonymt konto kan vara sammankopplat med ett stort antal andra anonyma konton
- Falska opinioner ser ut som folkligt förankrade opinioner
- Förstärker och fördjupar konflikter
- AI suddar ut gränsen mellan det äkta och det fabricerade än mer

När samtalet tystnar förlorar demokratin röster

När det offentliga samtalet går sönder

Hat och hot online:

- Det tystar
- Det skapar rädsla
- Det driver bort röster
- Det slår särskilt mot kvinnor och minoriteter
- Det används ofta som en medveten strategi

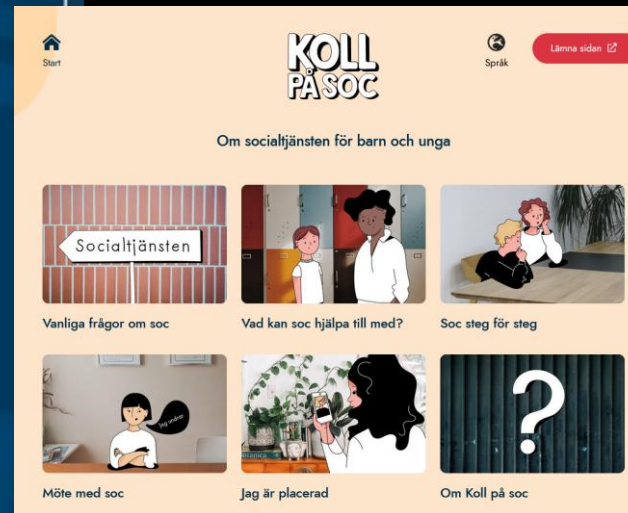
Lästips: När det offentliga samtalet går sönder,

När institutioner blir mål

- Institutioner blir själva mål för misstro och påverkan
- Desinformation kan rikta sig mot både beslut, verksamheter och yrkesroller
- När förtroendet för en myndighet angrips blir sakfrågan snabbt större än det enskilda ärendet

Offentlig närvaro utan att tappa rollen

- Bemöt felaktigheter sakligt och opartiskt
- Förklara uppdrag, mandat och rättsliga gränser
- Var där frågorna och oron faktiskt finns och lär av dem
- Följ ryktesspridning så tidigt som möjligt
- Bygg relation före kris
- När ni inte kan kommentera det enskilda måste ni bli ännu bättre på att förklara principerna

Trots trycket utifrån: Den offentliga kommunikation bör inte

Rättsligt ramverk för bemötande av informationspåverkan

En studie av det rättsliga ramverket för
bemötande av informationspåverkan
genom informationsåtgärder

Anna Andersson

- Driva opinion
- Agera som kampanjaktör
- Försöka vinna berättelser med motnarrativ
- Tala som en personlig avsändare när rollen kräver institutionell tydlighet

Offentlig förvaltning får inte börja likna flödet den verkar i. Då riskerar den att förlora det som ger den legitimitet.

Vad får kommunikationen andra att göra eller tycka?

- Vem sätter scenen?
- Vilken publik är den egentliga mottagaren?
- Vad kan klippas och delas?
- Vilken roll riskerar vi att själva spela i berättelsen som sprids?
- Förstå situationen innan ni går in i den

Samhällskontraktet prövas i vardagen

- **Bussen** – kom den när den skulle?
- **Beslutet** – gick det att förstå?
- **Vården** – blev jag sedd och tagen på allvar?
- **Processen** – fick jag en rimlig prövning?
- **Föreningen** – blev jag insläppt?

Tillit och informationsmiljön måste ses tillsammans

Demokratisk förklaringsberedskap när processer ifrågasätts

Förklara:

- hur beslut blir till
- vad som faktiskt prövas
- vilket mandat olika roller har
- vem regler och processer ska skydda

Det demokratiska hantverket får vara långsamt.
Förklaringen av **varför** måste komma snabbt.

Rollerna är en del av demokratis infrastruktur

- **Politik:** prioritera, välja riktning, ta ansvar
- **Förvaltning:** genomföra, pröva, vara saklig och rättssäker
- **Journalistik:** granska makt och pröva verklighetsanspråk
- **Civilsamhälle:** organisera, förmedla, skapa gemenskap

Vem får säga nej till den som har makten?

- Makten måste kunna delas, begränsas och granskas
- Rättsstatens begränsningar är en del av demokratin.

Förklara demokratis bromsar

Värdegrunden är er kompass

När tempot ökar:

- håll fast vid legaliteten

När affekten ökar:

- håll fast vid objektiviteten

När opinionen trycker på:

- håll fast vid rollklargörandet

När människor reduceras till målgrupper:

- håll fast vid allas lika värde

Motståndskraft betyder också att inte låta informationsmiljön bestämma vilken sorts aktör man själv blir

Demokratin behöver också trögrörligheten

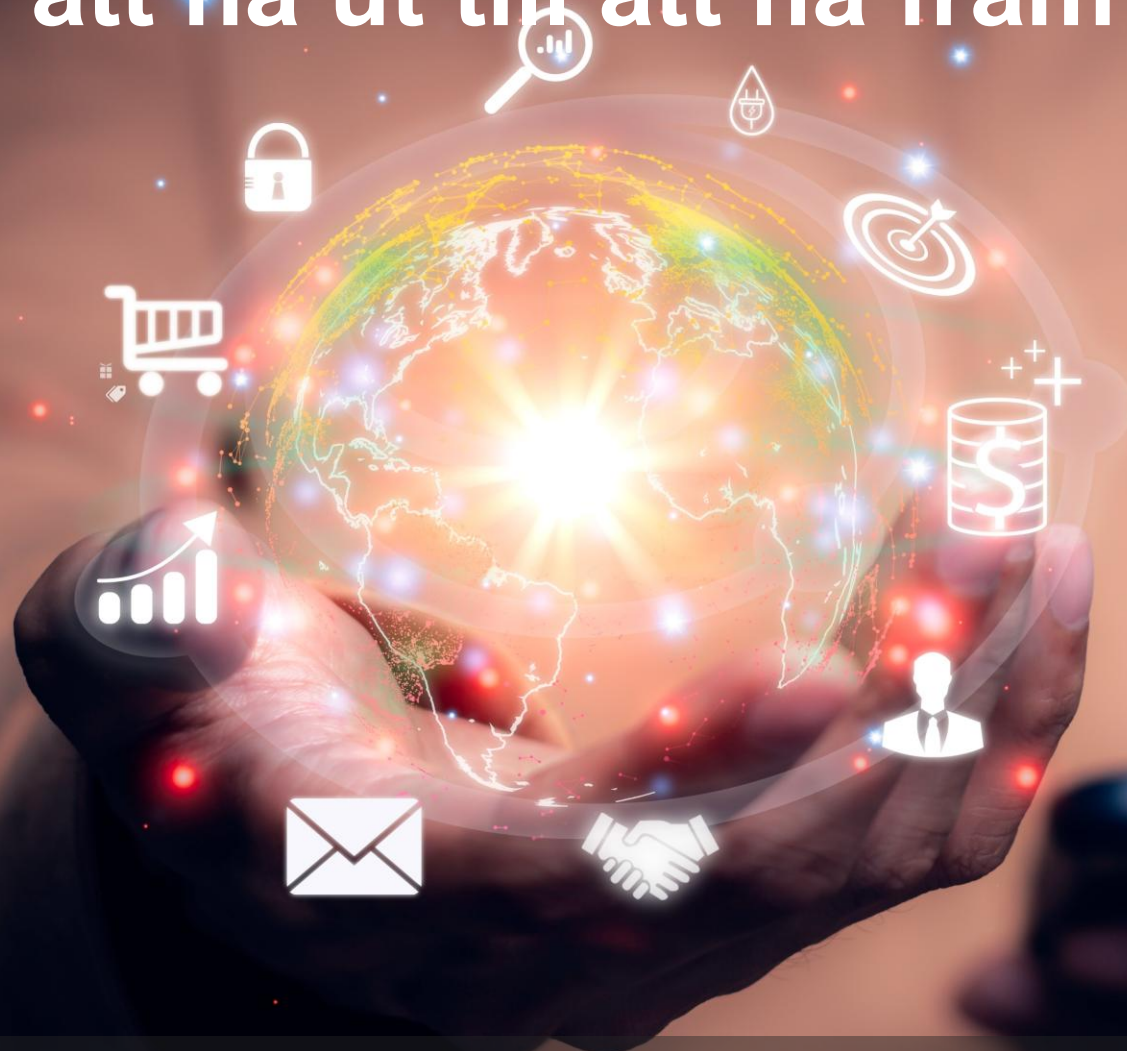
I det snabba flödet belönas tvärsäkerhet.

Demokratin behöver också:

- prövning
- rättssäkerhet
- kunskap
- ansvar
- transparens

Det långsamma måste bli begripligt. Annars ser det lätt ut som svaghet.

Från att nå ut till att nå fram

- Tydlig avsändare
- Begripligt språk
- Närvaro där frågorna faktiskt finns
- Lyssna innan det blir kris
- Upptäck oro och ryktesspridning tidigt
- Förklara processen, inte bara beskedet

**Den som inte finns i samtalet före oron uppstår
får svårt att bygga tillit när den gör det**

Civilsamhället som del av motståndskraften

- Minnesota organiserade när oron växte
- De fångade upp signalerna tidigt
- blev en handlingskedja när systemen pressas

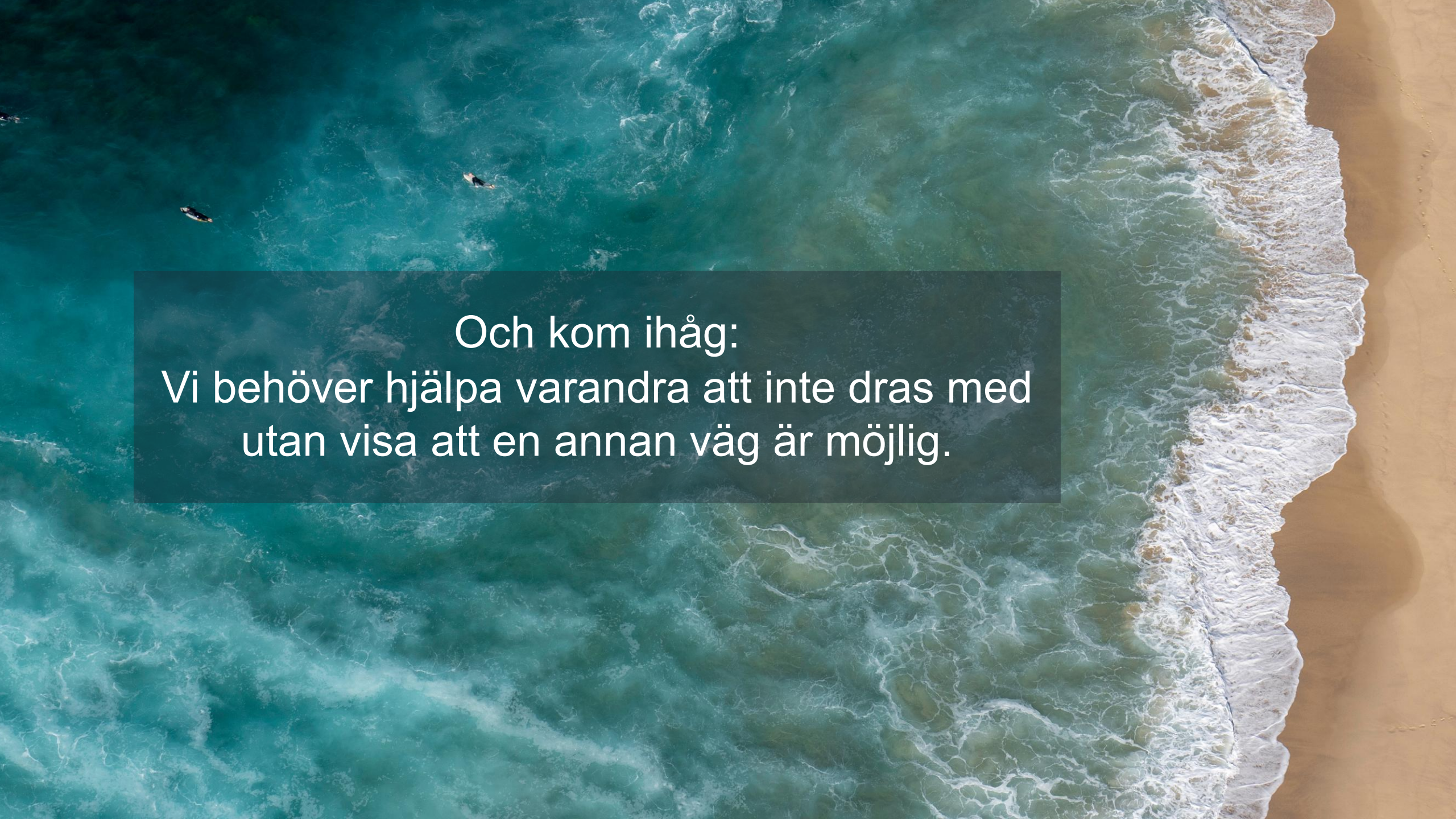
Civilsamhället bygger tillit före kris. Det är inte enbart en "trivsselfaktor" utan är en del av den demokratiska robustheten.

Yttrandefriheten behöver fungerande rum för samtal

- skapa trygga mötesplatser
- ge plats för flera perspektiv
- hålla fast vid tydliga spelregler
- förklara demokrati, rättsstat och olika roller
- orka stanna kvar i svåra frågor

I en splittrad informationsmiljö blir samtalets former en del av demokratis infrastruktur.

Och kom ihåg:
Vi behöver hjälpa varandra att inte dras med
utan visa att en annan väg är möjlig.

TACK FÖR IDAG!

Brit Stakston

Mejl: brit@stakston.se

Mobil: +46 733 833 33 66

@britstakston i SOME

För bokning och kursutbud:

Stakston.se

